

5. Taranchenko, O., & Fedorenko, O. (2020). *Novyi format osvitnoho seredovyscha: dity z porushenniamy slukhu u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk* [A new format of the educational environment: children with hearing impairments in primary school: educational and methodological guide]. Kyiv. <https://lib.iitta.gov.ua/730669/> [in Ukrainian].

6. Lytovchenko, S., Taranchenko, O., Zhuk, V., Shevchenko, V., Lytvynova, V., & Fedorenko, O. (2021). *Suchasnyi kurykulum v osviti ditei z porushenniamy slukhu* [Modern curriculum in the education of children with hearing impairment]: metodychni rekomendatsii. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731776> [in Ukrainian].

7. Kulbida, S.V. (2021). *Osoblyvosti komunikatyvnoi diialnosti nechuiuchykh uchniv* [Peculiarities of the communicative activity of deaf students]: monohrafiia. Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy, viddil navchannia zhestovoi movy. Kyiv: Interservis. <https://doi.org/10.33189/isp21.01> [in Ukrainian].

8. Kulbida, S.V. (2023). *Sotsiokulturnyi dyskurs ukraïnskoi zhestovoi movy v umovakh sohodennia* [Sociocultural discourse of Ukrainian sign language in the present conditions]: monohrafiia. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. *Viddil ukraïnskoi zhestovoi movy*. [in Ukrainian].

9. Kulbida, S.V., Adamiuk, N.B., Horova, O.V., & Zamsha, A.V. (2023). *Komunikatyvna dostupnist osvitnoho seredovyscha dlia osib iz porushenniamy slukhu v umovakh suchasnykh vyklykiv* [Communicative accessibility of the educational environment for people with hearing impairments in the context of modern challenges]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. *Viddil ukraïnskoi zhestovoi movy*. [in Ukrainian].

10. Zhuk, V.V., Lytvynova, V.V., & Lytovchenko, S.V. (2023). *Chuty i spilkuvatys. Krok za krokom z batkamy. Methodychnyi suprovit ta psykholohichna pidtrymka* [Hear and communicate. (2023). Step by step with parents. Methodical support and psychological support]: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia pedahohiv ta batkiv. Kyiv. <https://ispukr.org.ua/?p=11486> [in Ukrainian].

11. Zhuk, V.V., Lytvynova, V.V., Lytovchenko, S.V., & Vovchenko, O.A. (2023). *Seriia navchalnykh posibnykiv za sferamy rozvytku dlia ditei doshkilnoho viku z porushenniam slukhu «Skhodynky. Pidtrymaïemo ta dopomozhemo»* [A series of teaching aids in the areas of development for preschool children with hearing impairments «Steps. We will support and help»] (3 posibnyka). Kyiv. <https://ispukr.org.ua/?p=11438> [in Ukrainian].

УДК 376.083.5:374-056

Володимир Шевченко,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри сурдопедагогіки
та сурдопсихології імені М.Д. Ярмаченка,
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
ORCID iD: 0000-0003-0119-3206
shevchenko_volodumur@ukr.net

Volodymyr Shevchenko,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor of the M.D. Yarmachenko
Department of Surdopedagogy and Surdopsychology
Faculty of Special and Inclusive Education
Drahomanov Ukrainian State University

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9

Drahomanov Ukrainian State University
01601, Kyiv, st. Pirogov, 9

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

PEDAGOGICAL ASPECTS OF PREPARING FUTURE TEACHERS TO WORK IN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Анотація. У статті проаналізовано педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі, яке стає все більш актуальним у сучасній освіті. В умовах глобалізації і соціальної диференціації система освіти потребує змін, спрямованих на забезпечення рівного доступу до навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних або психічних можливостей. Інклюзія в освіті вимагає від педагогів не лише знань, а й умінь адаптувати навчальні матеріали, враховувати індивідуальні особливості учнів та створювати сприятливе навчальне середовище.

Стаття підкреслює необхідність формування у майбутніх вчителів професійних компетентностей, зокрема вміння розробляти індивідуальні навчальні плани, ефективно застосовувати інклюзивні технології та методи, а також співпрацювати з батьками і фахівцями,

які працюють з дітьми з особливими потребами. Важливим аспектом є розвиток соціальних і емоційних навичок, які дають змогу вчителям створювати позитивну атмосферу в класі.

У статті аналізуються результати досліджень, які демонструють вплив підготовки вчителів на якість інклюзивного навчання; різноманітні програми підготовки, що існують в Україні та за кордоном, з акцентом на їхні сильні та слабкі сторони. Особливу увагу приділено використанню сучасних педагогічних технологій, таких як змішане навчання, проєктна діяльність та інші підходи, що сприяють інтеграції учнів з особливими потребами в загальноосвітній процес.

Крім того, у статті зазначаються виклики, з якими зустрічаються вчителі в інклюзивних класах, включаючи нестачу ресурсів, професійної підтримки та адміністративних вказівок. Запропоновані рекомендації щодо підготовки фахівців та вдосконалення навчальних програм можуть бути реалізовані під час проведення курсів підвищення кваліфікації, тренінгів, семінарів та стажувань в закладах освіти з досвідом реалізації інклюзивних практик.

Отже, стаття має на меті не лише підкреслити значення якісної підготовки майбутніх вчителів, а й зробити внесок у формування теоретичних засад інклюзивного навчання, що є важливим елементом розвитку сучасної педагогічної практики.

***Ключові слова:** інклюзивна освіта; діти з особливими освітніми потребами; модель; моделювання; компоненти (нормативно-правовий, теоретико-методологічний, мотиваційно-цільовий, змістовно-інформаційний, операційно-технологічний, організаційно-плануючий, емоційно-вольовий); супровід.*

Abstract. The article analyzes the pedagogical aspects of preparing future teachers for professional activities in an inclusive educational environment, which is becoming increasingly important in modern education. In the context of globalization and social differentiation, the education system needs to change to ensure equal access to education for all students, regardless of their physical or mental abilities. Inclusion in education requires not only knowledge, but also the ability to adapt teaching materials, take into account the individual characteristics of students and create a favorable learning environment.

The article emphasizes the need for future teachers to develop professional competencies, including the ability to develop individualized curricula, effectively apply inclusive technologies and methods, and collaborate with parents and professionals working with children with special needs. An important aspect is the development of social and emotional skills that allow teachers to create a positive classroom atmosphere.

The article analyzes the results of studies that demonstrate the impact of teacher training on the quality of inclusive education; various training programs that exist in Ukraine and abroad, with an emphasis on their strengths and weaknesses. Particular attention is paid to the use of modern

pedagogical technologies, such as blended learning, project-based learning, and other approaches that facilitate the integration of students with special needs into the general education process.

The article identifies challenges faced by teachers in inclusive classrooms, including a lack of resources, professional support, and administrative guidance. The proposed recommendations for professional development and curriculum improvement can be implemented through in-service training, workshops, seminars, and internships in educational institutions with experience in implementing inclusive practices.

Thus, the article aims not only to emphasize the importance of quality training of future teachers, but also to contribute to the formation of the theoretical foundations of inclusive education, which is an important element in the development of modern pedagogical practice.

***Key words:** inclusive education; children with special educational needs; model, modeling; components (normative and legal, theoretical and methodological, motivational and target, content and informational, operational and technological, organizational and planning, emotional and volitional); support.*

Актуальність дослідження. Сьогодні інклюзія в багатьох країнах, зокрема в Україні, визнається одним із стратегічних напрямів розвитку освітньої системи. Це зумовлено соціально-педагогічними та законодавчими реформами, модернізацією освіти й гуманізацією суспільства. Освіта для осіб з особливими потребами займає важливе місце. Проте проблема навчання таких дітей залишається не до кінця розв'язаною. Серед ключових питань професійної освіти особливо виділяється проблема підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах інклюзивного навчання. Як зазначено в Педагогічній Конституції Європи, «зміст педагогічної освіти має бути зорієнтований на формування у вчителя здатності навчити своїх учнів жити разом у сучасному глобалізованому світі, постійно поліпшуючи умови для гідного існування людини, а також забезпечувати їхнє вільне спілкування в контексті сталого людського розвитку» [1, с. 36].

Найважливішою компетенцією педагога XXI століття є створення навчального середовища, яке сприяє благополуччю кожної дитини та розвиває її духовний світ. Актуальність підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзії зростає через кілька факторів: збільшення кількості дітей з інвалідністю, впровадження інклюзії в діяльність загальноосвітніх закладів, а також потребу в

інноваційних моделях навчання, які допомагають дітям соціалізуватися та адаптуватися. Крім того, суспільство потребує кваліфікованих фахівців, які мають важливі професійні якості, зокрема знання сучасних педагогічних технологій, здатність вирішувати професійні завдання у навчанні та наданні психолого-педагогічної підтримки дітям з особливими освітніми потребами, а також позитивне ставлення до інклюзивної практики [3, с. 49].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема удосконалення професійної підготовки педагогів для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, є предметом дослідження багатьох вчених, таких як Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, Л. Коваль, С. Кульбіда, С. Литовченко, С. Миронова, Т. Сак, В. Синьов, Т. Скрипник, Н. Софій, О. Таранченко, А. Шевцов, Л. Шипіцина та інших.

Мета статті – розглянути особливості підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Результати дослідження. Загальносвітова тенденція у сфері соціальної політики кінця ХХ початку ХХІ століття полягає у забезпеченні рівних можливостей в опануванні всіма дітьми різних ступенів освітнього стандарту. Нині відбувається переосмислення суспільством та державами свого ставлення до дітей із особливими освітніми потребами. Стає очевидною необхідність адаптації системи освіти до потреб дитини [3, с. 53].

Головний напрям інтеграційних процесів в освіті полягає у залученні дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх шкіл. Це привело до виникнення нового напрямку в педагогіці – інклюзивного навчання, яке ставить за мету забезпечення рівного доступу до отримання різних видів освіти і створення необхідних умов для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, рідної мови, культури, соціального та економічного статусу батьків, а також психічних і фізичних можливостей.

Цей підхід передбачає не лише адаптацію навчальних програм, а й створення підтримуючого середовища, де кожна дитина може відчувати себе частиною колективу, отримати необхідну підтримку і ресурси для свого розвитку. Основна мета інклюзії полягає в тому, щоб забезпечити всім дітям рівні

можливості для навчання та самореалізації, сприяючи їхній соціалізації та інтеграції в суспільстві [7, с. 1]. Водночас ми не можемо забувати про те, що не всі діти з особливими освітніми потребами можуть навчатися в умовах інклюзії. Таким дітям підходить спеціальна освіта і умови, що можуть забезпечити спеціальні школи.

Успіх організації інклюзивного навчання значною мірою залежить саме від професійної підготовки педагогів. Важливо, щоб вчителі мали належні знання та навички для роботи з дітьми з різними особливостями розвитку. Посилення психологопедагогічної підготовки вчителів стане запорукою ефективного навчання таких учнів, оскільки це допоможе адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб дітей. Крім того, важливо проводити просвітницьку роботу з батьками, щоб вони краще розуміли свою роль у навчальному процесі. Інформування про особливості інклюзивного навчання, можливості підтримки дітей вдома і у навчальному закладі допоможе створити більш позитивне середовище для всіх учасників освітнього процесу [7, с. 4].

Комплексний підхід, що містить удосконалення методичної підготовки вчителів і активну участь батьків, буде сприяти успішному впровадженню інклюзивного навчання в Україні. Педагогічна практика свідчить про те, що багато вчителів загальноосвітніх шкіл не мають достатньої підготовки для роботи в умовах інклюзії. Часто їхня недостатня професійна компетентність призводить до труднощів під час навчання дітей з особливими освітніми потребами. Це також пов'язано з психологічними бар'єрами, які можуть виникати як у вчителів, так і у батьків та самих учнів.

З метою покращення підготовки фахівців виникає потреба у створенні моделей психолого-педагогічної та предметної підготовки майбутніх вчителів, які повинні охоплювати [5]:

1. Мотиваційний компонент. Формування усвідомлення важливості інклюзивного навчання і підвищення зацікавленості вчителів у цій сфері.
2. Змістовний компонент. Внесення до навчальних програм знань про особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами, методи роботи з ними та принципи організації інклюзивного навчання.

3. Операційний компонент. Розвиток практичних навичок для роботи в класах з інклюзивним навчанням, охоплюючи психолого-педагогічні технології, комунікаційні стратегії та адаптацію навчальних матеріалів.

4. Психологічна підготовка. Робота з психологічними бар'єрами, розвиток емпатії та розуміння потреб дітей з особливими освітніми потребами.

Важливо, щоб підготовка вчителів була цілісною та інтегрувала всі ці компоненти, оскільки їхня взаємодія забезпечить глибше розуміння інклюзивних практик і дасть змогу створити сприятливе навчальне середовище для всіх учнів.

Забезпечення належних умов для професійного розвитку педагогів є ключем до підвищення якості навчання дітей з особливими освітніми потребами. Це передбачає не лише засвоєння знань, але й формування необхідних професійних умінь і соціальних відносин [4, с.171].

Основні аспекти підготовки вчителів для роботи в умовах інклюзії:

1. Психолого-педагогічні знання. Вчителі повинні оволодіти основами психології та педагогіки, що стосуються дітей з особливими потребами. Це охоплює знання про різні типи порушень розвитку та їх вплив на навчання.

2. Предметні знання. Вчителі повинні інтегрувати універсальні цінності у вивчення предметів, зокрема, виховувати моральні та етичні норми, які сприяють розумінню та підтримці розмаїття.

3. Спеціальні знання. Знання про адаптовані навчальні програми, методи та технології, що допомагають у навчанні і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

4. Кваліфікація та компетенції. Вчитель має бути компетентним у моніторингу освітнього процесу, діагностиці особистісних якостей та навчальних умінь учнів. Це особливо важливо для виявлення сильних сторін і потенційних труднощів учнів.

5. Гуманістичний підхід. Учителі повинні намагатися створювати інклюзивне середовище, в якому кожна дитина відчуває себе прийнятою і підтриманою. Це потребує емпатії та відкритості до таких учнів [4, с. 181].

Для вирішення цих питань важливо:

- Розробити нові курси. Внести до програми підготовки вчителів курси, які відображають потреби інклюзивного навчання.

- Практична підготовка. Забезпечити більше можливостей для практики в умовах інклюзивних класів, де студенти можуть отримати реальний досвід роботи з дітьми з особливими потребами.

- Підвищення кваліфікації працюючих вчителів. Створити курси, тренінги та семінари, щоб підвищити їхню готовність працювати в інклюзивних умовах.

Ці кроки допоможуть створити більш ефективну основу для підготовки фахівців, які зможуть забезпечити якісну освіту для всіх дітей, незалежно від їхніх потреб.

Теоретичне обґрунтування побудови моделі підготовки майбутніх вчителів до роботи в умовах інклюзивного навчання спирається на загальноприйняте трактування поняття моделі у філософії. Модель (від латинського «modulus», що означає «міра», «образ») є зразком або стандартом, який використовується в різних контекстах досліджень. У методології науки модель розглядається як аналог певної частини природної або соціальної реальності, що допомагає зберігати та розширювати знання про оригінал, а також конструювати, трансформувати чи керувати ним.

Науковці зазначають, що модель може бути визначено як систему елементів, що відображає певні аспекти, зв'язки та функції об'єкта дослідження. Зазвичай модель створюють як ізоморфічний образ, що відтворює досліджувані характеристики об'єкта, а також як гомоморфічний образ об'єкта загалом. У нашому випадку модель є ізоморфною процесу підготовки студентів для роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання [6, с. 118].

Педагогічний процес, спрямований на підготовку майбутніх вчителів до роботи з дітьми в умовах інклюзії, завжди базується на певній моделі. Її реалізація забезпечує засвоєння системи знань і умінь, а також необхідних компетенцій для інклюзивної діяльності, слугуючи аналогом опису реальних дій майбутнього педагога в інклюзивному освітньому середовищі. Використання моделей у дослідженнях є основою методу моделювання, що дає змогу враховувати як основні, так і вторинні властивості об'єкта. Це передбачає

створення та вивчення моделей реальних предметів і явищ, щоб удосконалити їх характеристики або оптимізувати процеси побудови та управління [2, с. 31].

Моделювання дає змогу глибше зрозуміти сутність об'єкта дослідження. Основним поняттям тут є модель – аналітичний чи графічний опис процесу, в межах якого, зокрема, йдеться про підготовку майбутнього педагога до інклюзивної діяльності. Головна ідея моделювання підготовки студентів до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання полягає у створенні такої моделі, яка б підвищила ефективність цього процесу і сприяла розвитку емпатійного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами та їхніх батьків. Моделювання процесу підготовки студентів до роботи в умовах інклюзії є важливим інструментом, що дає змогу прогнозувати майбутні результати та ефективність навчання [8, с. 163].

Важливою є модель, яка слугує аналогом реальних процесів, відіграє ключову роль у проєктуванні аксіологічних основ інклюзивної діяльності. Вона інтегрує різноманітні компоненти, етапи, блоки та елементи, що дає можливість чітко визначити та організувати завдання, які потрібно вирішити в цьому процесі. Під моделлю підготовки майбутніх вчителів до роботи в умовах інклюзії треба розуміти теоретичне обґрунтування і опис структурних компонентів цього процесу. Кожен з компонентів має свої специфічні властивості й показники, які відіграють важливу роль у педагогічному процесі. Всі етапи моделі формують матрицю, яку може бути застосовано до різних складових освітнього процесу.

Компоненти моделі мають свою структуру, взаємозв'язки, але також і автономність, що дає їм змогу впливати один на одного та адаптуватися в реальних умовах навчання. Це забезпечує гнучкість в керуванні педагогічним процесом, що є життєво важливим для ефективної підготовки студентів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі [8, с. 170].

Розробка структурно-змістовної моделі підготовки студентів до роботи з учнями в умовах інклюзивного навчання, зокрема співпраці з батьками, є важливим кроком у забезпеченні ефективного навчання та підтримки дітей з особливими потребами. Аналіз теоретичних джерел, таких як дослідження Дори

Левтерової з Болгарії та Тамари Захарук з Польщі, підкреслює значущість різних компонентів, що формують цю модель, зокрема:

1. Нормативно-правовий компонент. Він є одним із ключових у підготовці педагогів до інклюзивної діяльності та містить знання основних законодавчих актів і нормативних документів, які регулюють інклюзію. Серед найзначніших документів – Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами. Така нормативна база допомагає педагогам усвідомити свої права і обов'язки, адаптувати освітні практики відповідно до вимог інклюзії. Досвід таких країн як Польща демонструє також важливість національного законодавства, що ґрунтується на міжнародних документах, яке формує основи для реалізації інклюзивного навчання.

2. Теоретико-методологічний компонент. Він спрямований на формування у студентів розуміння основ інклюзії та підходів до роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Важливими є аксіологічний, особистісно орієнтований, антропологічний, індивідуальний та гуманістичний підходи. Аксіологічний підхід є основою для формування ціннісних позицій майбутніх учителів. Він підкреслює важливість збереження людського життя та позитивного ставлення до дітей з особливими потребами [9, с. 201].

Забезпечення знань щодо нормативно-правової бази допомагає студентам реалізувати інклюзивні практики на законодавчому рівні, тоді як теоретико-методологічний компонент дає можливість формувати уявлення і ставлення до дітей з особливими потребами. Завдяки цьому студенти не лише отримують необхідні знання, а й стають здатними адаптувати своє навчання до конкретних потреб учнів та їх сімей, заснованих на людських цінностях та індивідуальному підході.

Отже, структурно-змістовна модель підготовки студентів створює цілісне уявлення про інклюзію та формує необхідні компетенції, що дають змогу ефективно працювати у цій сфері.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Можемо констатувати, що підготовка майбутніх фахівців до роботи в умовах інклюзивного навчання є комплексним і багатоаспектним процесом, що охоплює багато компонентів.

Кожен з цих елементів відіграє важливу роль у формуванні професійних компетенцій, необхідних для ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Впровадження цієї моделі у навчальний процес дасть можливість не лише підвищити якість підготовки вчителів, а й забезпечити доступність і рівні можливості для всіх учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альохіна, С. (2011). *Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження*. Київ. 36 с.
2. Волошина, О.В. (2017). Підготовка майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в умовах інклюзивного середовища. *Особлива дитина*. № 1. С.31–40.
3. Давидюк, М.О. (2018). Застосування методів занурення і сторітеллінгу під час вивчення дисципліни «Інклюзивна освіта». *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* Вінниця. Меркьюрі-Поділля. Вип. 1. С. 49–53.
4. Демченко, І.І. (2019). Проблема підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. № 3. С.172-181.
5. Джаман, Т.В. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти. URL.: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_1/27.pdf.
6. Кравчук, А.О. (2021). Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* Мукачево. Вид-во МДУ. С.74–76.
7. Савченко, О. (2001). Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. № 7. С.1–4.
8. Сергійчук, О. (2022). Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич. Видавничий дім «Гельветика». Вип. 49. Том 2. С. 163–170.

9. Фіголь, Н.А. (2020). Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Вип. 77. С. 201.

REFERENCES

1. Alohina, S. (2011). *Inklyuzivna osvita v Ukraini: zdobutky, problemy ta perspektyvy: reziyme analitychnoho zvituzha rezultatamy kompleksnoho doslidzhennia* [Inclusive education in Ukraine: achievements, problems and prospects: summary of the analytical report based on the results of comprehensive research]. Kyiv. 36 s. [in Ukrainian].

2. Voloshyna, O.V. (2017). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do navchalno-vykhovnoi roboty v umovakh inklyuzyvnoho seredovyshecha* [Preparing future teachers for educational work in an inclusive environment]. *Osoblyva dytna*. № 1. S.31–40. [in Ukrainian].

3. Davydiuk, M.O. (2018). *Zastosuvannia metodiv zanurennia i storitellinhu pid chas vyvchennia dystsypliny «Inklyuzivna osvita»* [Application of immersion and storytelling methods in the study of inclusive education]. *Inklyuzivna osvita yak individualna traiektoriia osobystisnoho zrostantia dytny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: zbirnyk materialiv II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu Vinnytsia. Merkiuri-Podillia*. Vyp. 1. S. 49–53. [in Ukrainian].

4. Demchenko, I.I. (2019). *Problema pidhotovky maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inklyuzyvnoi osvity* [The problem of preparing future primary school teachers for professional activity in inclusive education]. *Visnyk Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny*. № 3. S.172-181. [in Ukrainian].

5. Dzhaman, T.V. *Problema pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovoї shkoly do roboty v umovakh inklyuzyvnoi osvity* [The problem of preparing future primary school teachers to work in inclusive education]. URL.: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_1/27.pdf. [in Ukrainian].

6. Kravchuk, A.O. (2021). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do roboty v umovakh inklyuzyvnoho navchannia* [Preparing a future primary school teacher to work in an inclusive environment]. *Nova ukrainska shkola: stratehiia rozvytku osobystosti: zbirnyk tez dopovidei II Vseukrainskoi studentskoi naukovo-praktychnoi konferentsii Mukachevo. Vyd-vo MDU*. S.74–76. [in Ukrainian].

7. Savchenko, O. (2001). *Udoskonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv* [Improving the professional training of future primary school teachers]. *Pochatkova shkola*. № 7. С.1–4. [in Ukrainian].

8. Serhiichuk, O. (2022). *Pidhotovka maibutnoho pedahoha do profesiinoi diialnosti v umovakh inklyuzyvnoho osvitnoho seredovyshecha* [Preparing a future teacher for professional

activity in an inclusive educational environment]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych. Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 49. Tom 2. S. 163–170. [in Ukrainian].

9. Fihol, N.A. (2020). Inkliuzyvna kompetentnist pedahoha: teoretychnyi aspekt [Inclusive competence of a teacher: theoretical aspect]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vyp. 77. S. 201. [in Ukrainian].

УДК 376.1-056.37

Лариса Сухарєва,

аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
e-mail: mega_larisa21@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-0376-6564>

Larysa Sukharieva,

graduate student, Mykola Yarmachenko Institute
of Special Pedagogy and Psychology
of the National Academy of educational sciences of Ukraine

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
вул. Берлінського, 9, м. Київ, Україна, 04060

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology,
9, Berlinsky Str., Kyiv, Ukraine, 04060

РОБОТА ПЕДАГОГІВ НРЦ І СПЕЦІАЛЬНИХ ШКІЛ З ДІТЬМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В ОНЛАЙН-РЕЖИМІ

ONLINE WORK OF TEACHERS OF NRC AND SPECIAL SCHOOLS WITH CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES DURING MARTIAL LAW

Анотація. Статтю присвячено аналізу роботи педагогів НРЦ і спеціальних шкіл з дітьми з інтелектуальними порушеннями в умовах воєнного стану в онлайн-режимі. **Метою статті є**